

**Актуалізація високої публіцистики в сучасному дискурсі:
на прикладі філософського нарису Зігмунда Баумана
«Хіба я сторож брата свого?»**

Вирішення глобальних проблем людства сприяє актуалізації високої публіцистики, яка швидкими темпами входить у мисленевий простір інтелектуалів. Саме завдяки такій публіцистиці проблематика суспільно значущих природничих, екологічних, медичних, соціологічних, філософських, тощо наукових дискусій стає інтелектуально доступнішою для більш широкого загалу освіченої аудиторії та свідомих громадян. Імена Тоффлера, Фромма, Ортеги-і-Гассета, Бодріяра, Маслоу, Лоренца, Еліаде та ін. знають не тільки професіонали. Серед цих імен необхідно згадати і польсько-англійського соціолога, професора Університету Лідса Зігмунда Баумана, у сферу наукових інтересів якого входять «глобалізація-антиглобалізм-альтерглобалізм», модерн та постмодерн; найбільш відомими його дослідженнями є праці про Голокост і постмодерністський консумеризм.

З. Бауман – автор книги «Індивідуалізоване суспільство», присвяченої новому стану суспільного життя, що становить історичний підсумок модернізації та дерегулювання соціально-економічних і політичних відносин індустріального періоду. «Індивідуалізоване» суспільство відрізняється посиленням ролі неконтрольованих людиною сил і тенденцій, наростанням невпевненості й невизначеності, зниженням тих проявів людського духу, які в минулому надихали людей до соціальних перетворень. Завдяки глибокому розумінню реалій епохи та винятковим літературним здібностям автора праця викликала широкий суспільний резонанс та була перекладена на багато мов.

Книга становить збірку текстів, створених у різні періоди наукової діяльності та вміщені в цикл за принципом спільної проблематики. Поєднані ці тексти і спільним жанром *-філософським нарисом*, який органічно втілює в собі глибоке наукове мислення та публіцистичну форму подачі. Це і дає нам право відносити вищезгадані тексти до журналістського сегменту (а саме до високої журналістики). Підтвердженням цьому є і той факт, що всі нариси, перш ніж бути включеними до книги, були надруковані у різних масових та спеціалізованих журналах (на зразок «European Journal of Social Work», «The Guardian», «Le Monde», тощо).

Ця монографія ввійшла у науковий соціологічний простір (В. Іноземцев), а предметом розгляду журналістикознавців ще не стала, незважаючи на «гарячу» актуальність суспільних проблем, порушених автором. Ми пропонуємо перше журналістикознавче вивчення доробку З. Баумана на прикладі нарису «Хіба я сторож брата свого?», в якому конкретне соціальне явище (соціальне забезпечення потребуючого населення) розглядається стереоскопічно та перевіряється іудейсько-християнською доктриною – моральною основою європейського суспільства.

Стаття «Хіба я сторож брата свого?» була спершу опублікована в «European Journal of Social Work 3.1» в березні 2000 року. Автор звертається до робітників соціальних служб та сфери соціального обслуговування населення із закликом до більш людяного й неформалізованого ставлення соц. робітника до свого підопічного. Це звернення зумовлює риторику, засновану на глибокому історичному соціо-психологічному аналізі міжкласових стосунків (зокрема, ставлення «успішного» населення до людей «андерграунду»).

Бауман звертає увагу на 1) взаємну неприязнь людей різних класів, а особливо «багатих» до «бідних» («якщо ти такий розумний, то чому ж ти такий бідний?»); 2) морально-етичне ставлення суспільства до людей, що потребують державної соціальної підтримки («резервна армія праці» чи «непотрібний баласт»); 3) «зрівняння» до однієї групи так званої «лінивої публіки» людей, що дійсно потребують соціальної допомоги (передусім, інваліди), та тих індивідів, які надають перевагу державній підтримці перед можливістю заробляти самостійно.

Осмилення цих проблем здійснюється крізь призму біблійського сюжету про Каїна та його питання «Хіба я сторож брата

свого?», яким Бауман визначає початок аморальності й дає коментар, що є стрижневою тезою всього нарису: «Звичайно ж, я сторож братові моему, я був і залишаюся моральною особистістю. Визнаю я це чи ні, я є сторожем брата мого, бо його благополуччя залежить від того, що я роблю і чого волію не робити. Я є моральною особистістю, оскільки визнаю таку залежність і приймаю на себе таку відповідальність». У такий спосіб Бауман протиставляє різноманітним нападкам на «державу соціального загального добробуту» (які, зокрема, були яскраво й переконливо викладені К. Лоренцом ще в 1973 р.) ідею допомоги нужденним як моральний імператив.

Стаття отримує новий сенс у контексті української сучасності, коли розвив між класами недосяжний, а вирішення питання конфлікту багатства та бідності потребує економічної та політичної реорганізації держави, що на даному етапі не входить у плани керівництва країни. Взаємна неприязнь між багатими та бідними стає все більшою, та Бауман дає підказку для вирішення цього питання хоча б на моральному рівні, підкріплюючи свої тези економічними розрахунками та політичними стратегіями. Також дослідник стверджує, що державна соціальна підтримка «залежного населення» має вигляд «гамака» у той час, як повинен виникати «ефект батуту». Ця ідея може стати вектором для українських журналістів, що розроблюють соціальну проблематику.

Висока публіцистика Баумана становить ті глибинні сенси, які є важливими для осмислення сучасного стану суспільства. На нашу думку, література такого роду повинна бути тезаурусом для журналіста, тому що вона фіксує глобальні проблеми, які у більшості своїй стають причиною виникнення проблем злободенних. Висока публіцистика має бути інтелектуальним стрижнем журналістів, тому що дає змогу орієнтуватися у світових явищах, паралельно демонструючи вміння описувати наукові дослідження певним стилем, що є привабливим для широкого загалу та залучає до мисленневих процесів, не переобтяжуючи термінологією.